

Agregát a celek („živý“) / Celek („živý“) a agregát

Slovo „historie“ v sobě skrývá zejména dvojí velmi odlišný význam (když necháme stranou skutečnost, že původně znamenala každé vědění, každou vědu). Ten rozdíl je dobře patrný, když srovnáme dvojí odlišný způsob přístupu k nějakému útvaru, jehož „původ“, „kořeny“ či „základy“ chceme nějak rozpoznat, objasnit a vyložit. Když máme před sebou nějakou stavbu, třeba hrad, chrám nebo pyramidu, pak prozkoumání jednotlivých částí této stavby může mít v leckterém ohledu pomocný, druhotný význam, ale nikdy nám neumožní porozumět celku resp. úhrnu všeho, co k onomu útvaru náleží. Zkoumání toho, jakého kamene nebo jakých cihel apod. bylo k stavbě použito, nám může prozradit leccos z toho, odkud a jak byl kámen dovážen, jakých technických prostředků se užívalo k vypalování hlíny atd., ale nic (nebo téměř nic) nám to neřekne třeba o způsobech útoků a obrany ve válkách, o náboženských zvycích a podobných záležitostech, které jsou ovšem jinak pro porozumění smyslu oněch staveb naprosto nepostradatelné. Je to možná ještě zřejmější v případě takové hry, jako je dáma nebo šachy apod. Popisovat jednotlivé figurky a dokonce ani jejich „pohyby“ na šachovnici nic nepomůže, máme-li porozumět, co se vlastně na šachovnici odehrává. Naproti tomu histologické zkoumání určitého orgánu v těle nám může hodně povědět o organismu, jehož orgán studujeme, a to právě z té stránky, která při prvním pohledu zcela uniká. Pozorování buněk, povahy jejich vnitřního „života“ (buněčného dění), ale také jejich spolupráce s jinými buňkami, ať už téhož orgánu nebo zcela jiných orgánů nám nejen povědí něco navíc, něco okrajového, přídavného k tomu, co víme už z prvního pohledu a z běžných zkušeností s podobnými organismy, nýbrž uvádí nás do jakési „historie“ jednoho života, jednoho životního běhu jedné buňky, jednoho orgánu v jednom konkrétním živém jedinci, ale také do nejrůznějších souvislostí „vývojových“ nejen ontogenetických, ale také fylogenetických. a to jak pokud jde o určitý typ buněk, o určitým typ orgánů nebo o určitý druh, rod atd. organismů po mnohé, ba nespočetné generace zpátky.

(Písek, 080602-1.)